
Jádrem sporu je způsob řízení škol

Jádrem sporu je způsob řízení škol

LIDOVÉ NOVINY

24.1.2012 Lidové noviny Strana 17 Akademie, autor: RADKA KVAČKOVÁ

V čem ministerstvo školství jako předkladatel záměru zákona o vysokých školách zásadním námitkám vyhovělo a v čem ne

Vysoké školy se bouří proti reformě terciárního vzdělávání. Veřejnost jim buď fandí nebo naopak, jen málokdo ale ví, o co přesně se studenti a jejich učitelé s ministerstvem školství přou.

Začátkem ledna poslali předsedové jedenadvaceti akademických senátů vysokých škol dopis vládě, aby věnovala při projednávání věcného záměru zákona o vysokých školách zvýšenou pozornost připomínce reprezentace vysokých škol. Mají totiž pocit, že je ministerstvo nebere tak vážně, jak by mělo.

Vláda jejich námitku neuznala za oprávněnou. Nebude ale na škodu udělat si v těch námitkách trochu jasno. Kolik jich vlastně bylo? „Přišlo celkem 159 připomínek a komentářů,“ říká profesor Jan Hálek z **Univerzity Palackého** v Olomouci, který pracuje pro ministerstvo školství jako hlavní garant reformy. Nejvíce jich podle jeho slov vnesla Rada vysokých škol a Českomoravská konfederace odborových svazů. Objevily se ale i připomínky různých vládních resortů, například z ministerstva vnitra, které upozornily třeba na takové věci, jako je nutnost rozlišovat skupinu hostujících studentů na studenty z Evropské unie a studenty z dalších zemí.

Ministerstvo školství připomínky rozdělilo na akceptované, částečně akceptované, neakceptované a jiné. U některých připomínek, zejména ostatních ministerstev, totiž podle Hála často stačilo záležitost vysvětlit.

Co prošlo diskusí snadno Budeme-li sledovat stěžejní ustanovení, všeobecnou podporu získalo takzvané kontraktové financování, které předpokládá smlouvy uzavírané mezi školou a ministerstvem na tři až pět let. To vysokým školám vyhovuje, protože jim to na rozdíl od současné doby, kdy znají výši státních finančních dotací jen na aktuální rok, umožní plánovat trochu dopředu. I tady však existuje jeden rozpor. Přišel ze strany ministerstva financí, které se zřejmě obává, že by smlouvy na tři až pět let znamenaly pro rozpočet další povinné výdaje. „Ve skutečnosti to tak není a já doufám, že se to vyjasní,“ říká Jan Hálek s tím, že jde naopak o střednědobou regulaci výdajů, která bude vázaná na státní rozpočet. A že se střednědobé finanční výhledy postavené většinou na výkonových indikátorech osvědčují v řadě zemí. Kde byly při vyjednávání problémy, ale našlo se řešení Velké problémy se objevily v otázce složení rady vysoké školy, tedy orgánu, který existuje už dnes v podobě správní rady, ale který by měl mít podle návrhu nového zákona podstatně jiné a v důsledcích větší pravomoci.

V původní verzi měl třetinu členů rady navrhovat akademický senát, třetinu rektor a třetinu ministr školství. V nejnovější verzi však toto poslední jmenování provede na ministrův návrh vláda. Aby si tam ministr nemohl jmenovat třeba jen lidi ze své strany. Tím ministerstvo vyšlo vstříc námitkám. Počet členů musí být dělitelný třemi a po dvou letech se bude vždy třetina členů měnit. Z Hálova vyjádření plyne, že jde o řešení, v němž bylo dosaženo shody. Nelze však zastírat, že rady jako takové jsou vysokým školám proti srsti stále.

Rozpory se objevily i při vyjasňování a rozdělování pravomocí rektora, akademického senátu a rady veřejné vysoké školy. V současnosti volí rektora akademický senát, ministr pak zvoleného člověka navrhuje prezidentovi, který rektora jmenuje.

Podle původního ministerského návrhu měla rada vysoké školy a akademický senát se k tomu měl jen vyjadřovat.

I tady ale došlo nakonec ke konsenzu, který zní: rektora vybírá akademický senát volbou, nicméně podle prvků výběrového řízení, které budou dány statutem vysoké školy. Rada vysoké školy může s výběrem nesouhlasit a v tom případě by pak měla být nová volba.

Nemalé dohady jsou kolem titulů docenta a profesora. V současnosti platí docentura a profesura získaná na jedné vysoké škole všeobecně. Teoreticky může být tedy profesor z nepříliš uznávané **univerzity** profesorem na **Univerzitě Karlově**. Nový zákon počítá s tím, že docentura a profesura bude spojena nikoliv s osobou, ale s funkcí. Profesorem bude prostě ten, kdo bude přijat na profesorské místo té které školy, jak je to běžné v jiných zemích. Při hodnocení vysoké školy bude pak významným kritériem i profil osob, které na dané vysoké škole získaly profesorskou pozici.

Česká konference rektorů si však vymohla, že se do návrhu dostal ještě dodatek. Ten říká, že habilitační řízení mohou probíhat také bez spojitosti s výběrovým řízením na funkční místa. Rektori totiž míní, že spojováním docentury a profesury s konkrétním uplatněním by se mohl brzdit vědecký růst akademických pracovníků. Takže: habilitovat se lze, ale ve skutečnosti může být taková docentura nebo profesura nositeli těchto titulů málo platná.

Jen částečná shoda panuje v otázce akreditačního procesu. Zdá se, že dnes už nikdo neprotestuje proti tomu, aby se přestaly akreditovat jednotlivé studijní programy, a dokonce studijní obory (to téměř nelze zvládnout), a že všichni souhlasí, aby nositelem akreditace byly přímo vysoké školy, které by kvalitu jednotlivých oblastí vzdělávání a studijních programů garantovaly. Stále však zůstává pár nejasností ohledně detailů akreditačních postupů, které ministerská strana slibuje doladit v paragrafovém znění zákona.

Co se školám pořád nelíbí Studentská komora vysokých škol se nadále ohrazuje proti navrhované změně složení samosprávného orgánu vysokých škol, tedy akademického senátu. Podle současných pravidel může být třetina až polovina senátu složena ze studentů.

Nový zákon garantuje studentům jen tu třetinu (třeba Rakušané mají v senátech jen necelou čtvrtinu studentů), ale vytváří i prostor pro zvýšení tohoto podílu na základě vlastního uvážení vysoké školy. V čem tvůrci zákona ustoupili? Byly ale některé připomínky zástupců vysokých škol brány natolik vážně, aby se jimi kritizovaná opatření v nové verzi věcného záměru zákona už neobjevila? Zdá se, že ano. Jde například o studijní programy kratší než tři roky anebo rozšiřování takzvané typologie vysokých škol. Krátké programy nebudou a nebudou ani žádné vysoké odborné školy. Z hlediska právní formy budou vysoké školy i nadále jen veřejné, státní (těch je minimum) a soukromé.

Tvůrci věcného návrhu také přistoupili na to, že při vkladu majetku vysoké školy do obchodní společnosti, kterou by škola vytvořila, bude třeba nejen souhlas rady, ale v případech vymezených statutem školy i souhlas akademického senátu.

Co odmítli? Na druhé straně existují i připomínky, jež předkladatel zákona, tedy ministerstvo školství, odmítl. Podle Jana Háška nebyly do vypořádání zahrnuty připomínky jednotlivých vysokých škol, většinou soukromých, neboť nejde o stanovisko České konference rektorů. „Jmenovat všechny by bylo dlouhé,“ říká garant a bere do ruky tlustý svazek popsaných listů. „Tyto připomínky se často opakují, a v některých případech jdou dokonce proti sobě. Česká konference je ani nezpracovala a poslala prostě tak, jak došly,“ vysvětluje.

Ministerstvo školství neakceptovalo ani výhrady, jež byly v rozporu s programovým prohlášením vlády (tedy například odmítnutí školného) nebo s principy věcného záměru dohodnutého v rámci koaličního jednání.

Suma sumárum Pomineme-li otázku školného, které je de facto součástí jiného zákona než zákona o vysokých školách, lze shrnout, že spory se týkají hlavně způsobu rozhodování. Zatímco ministerský návrh směřuje k tomu, aby mohly být vysoké školy napříště řízeny tak trochu manažersky, připomínky vysokých škol zase k tomu, aby rozhodování o čemkoli zůstalo co nejobtížnější.

Obojí má svá plus i minus. Jednodušší a rychlejší rozhodování může mít za následek, že se udělá víc chyb, komplikované může zase způsobit, že se nedá efektivně rozhodnout skoro nic. Přitom – slovy profesora Rudolfa Haňky z **univerzity** v Cambridgi – „k tomu, aby bylo české vysoké školství konkurenceschopné, je třeba, aby vedení vysokých škol mělo schopnost opravdu své školy řídit“. Ovšem že s podporou v orgánech akademické samosprávy.

Na začátku stálo doporučení mezinárodních expertů a Bílá kniha

* V roce 2008 přišlo ministerstvo školství s takzvanou Bílou knihou terciárního vzdělávání, která vycházela z podrobného posouzení expertů OECD (Organizace pro ekonomickou spolupráci a rozvoj), pojmenovala hlavní cíle dalšího rozvoje vysokých škol a měla být ideovým základem nového zákona o vysokých školách. V únoru 2009 vláda tento materiál projednala a vzala na vědomí. * Navazující poslanecký návrh věcného záměru zákona však skončil špatně. Navrhovatelé se nedohodli se zástupci vysokých škol. * Druhý návrh věcného návrhu, tentokrát z pera ministerstva školství, se objevil začátkem loňského roku. Následovala jednání s reprezentací vysokých škol, konkrétně Radou vysokých škol, která má i studentskou komoru, a s Českou konferencí rektorů. Přizván byl i zástupce Akademie věd. Během jednání dostal návrh pod tlakem vysokých škol jinou podobu. Někteří účastníci ji komentovali tak, že už to není zákon o vysokých školách, ale pro vysoké školy. * Zpět k původním záměrům jej dostalo až politické jednání na úrovni K9. Důležitou roli tam hrála zejména Rada pro reformu veřejných vysokých škol vedená profesorem Rudolfem Haňkou z **Univerzity** v Cambridgi, kterého požádala o pomoc už předchozí ministryně školství Miroslava Kopicová. * V listopadu minulého roku byl věcný záměr zaslán do takzvaného vnějšího připomínkového řízení, během něhož se k němu měly vyslovit jednotlivé resorty. * Ministerstvo však požádalo o připomínky i Radu vysokých škol a Českou konferenci rektorů, které

nepatří mezi připomínková místa. O jejich připomínkách s nimi jednalo, do vlády je však neposílá jako rozpor, a to s odůvodněním, že rozpor může podle platných legislativních pravidel vlády vznést jen připomínkové místo. Právě tato věc se některým vysokým školám nelíbí.